

I mötet med en våldsutsatt person.....	1
<i>Att möta en våldsutsatt flicka/kvinna första gången .....</i>	<i>3</i>
<i>Handlingsplan och samarbete med andra aktörer.....</i>	<i>4</i>
<i>Att möta människor i en krissituation.....</i>	<i>4</i>
<i>Vilken hjälp önskas och behövs skydd? .....</i>	<i>5</i>
<i>Tips på användbara frågor.....</i>	<i>5</i>
<i>Frågor kring offrets inställning till våldet .....</i>	<i>7</i>
<i>Att prata om våld.....</i>	<i>7</i>
Hedersvåld	8
<i>Den geografiska spridningen av hedersvåldet.....</i>	<i>8</i>
<i>Hedersmord i världen .....</i>	<i>8</i>
<i>Hedersbrott i Sverige.....</i>	<i>9</i>
<i>Barnäktenskap i världen .....</i>	<i>9</i>
<i>Statistik över ungdomars tvångsäktenskap i Sverige .....</i>	<i>9</i>
<i>Kvinnlig könsstympning, antal drabbade.....</i>	<i>10</i>
Samtalsmetodik.....	11
<i>Att tänka på vid stödjande samtal .....</i>	<i>11</i>
<i>Användbara frågor vid stödsamtal.....</i>	<i>13</i>
<i>Motiverande samtal .....</i>	<i>14</i>
Det sammanflätade bandet	17
Barn	20
<i>Samtal med barn som bevittnat eller utsatts för våld.....</i>	<i>20</i>
<i>Barnperspektiv.....</i>	<i>21</i>
<i>Reaktioner och strategier hos barn som upplevt våld .....</i>	<i>21</i>
<i>Våldsutsatta barns roller.....</i>	<i>22</i>
<i>Vilket stöd behöver barnet?.....</i>	<i>23</i>

<i>Tips på stödaktiviteter att göra med barnen .....</i>	24
<i>Tips på frågor att ställa till barn under ett samtal .....</i>	25
<i>Andra tips vid samtal med barn.....</i>	26
<i>Anmälan.....</i>	26
Lagar och mänskliga rättigheter	28
<i>Delar av socialtjänstlagen, 5 kap och 11 kap .....</i>	29
<i>Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.....</i>	30
<i>Offentlighets- och sekretesslag (2009:400).....</i>	30
<i>Studiestödlagen (1999:1395) .....</i>	31
<i>Ekonomiskt bistånd (socialbidrag/försörjningsstöd).....</i>	32
Att diskutera på arbetsplatsen	34
Arbetsmaterial och blanketter	35
Lästips.....	40
Källor	42

I mötet med en våldsutsatt person

Att möta en våldsutsatt flicka/kvinna första gången

Oavsett om du jobbar inom skola, vård, socialtjänst, ideell organisation eller något annat yrke där du möter människor, finns möjligheten att en våldsutsatt person börjar öppna sig för dig och berätta om sin situation. Det kan också hända att du möter en våldsutsatt person som befinner sig i chock. Man behöver inte vara expert på kvinnofridsfrågor för att bemötandet ska bli bra och för att flickan/kvinnan ska få den information hon behöver för att gå vidare och försöka förbättra sitt liv. Att vara en respektfull medmänniska och möta den våldsutsatta personen där hon är, är ofta tillräckligt i dessa situationer.

Det finns en del saker man behöver tänka på vid första mötet:

- Tänk på att flickan/kvinnan kan ha varit våldsutsatt många gånger innan hon tagit steget att berätta för någon.
- Du kan vara den första person hon berättar om sin situation för. Fly därför inte av rädsla att göra eller säga fel saker. Det är ofta ett stort steg för en våldsutsatt person att öppna sig.
- Stanna med henne och visa att du tror på henne.
- Lyssna! Avbryt inte! Ifrågasätt inte!
- Bekräfta med kroppsspråk och ord att du tar henne på allvar.
- Om du känner dig osäker i situationen är det en god idé att en kollega eller annan kompetent och lämplig person tar över. Innan du hämtar en annan person är det dock viktigt att fråga flickan/kvinnan om hon tycker att det känns okej.
- Om du har tystnadsplikt ska du vara tydlig och informera flickan/kvinnan om detta samt att den inte gäller om det kommer fram att det finns barn som far illa.
- Var också tydlig med att förklara för flickan/kvinnan att du inte kommer att kontakta hennes familj/man om hon inte vill det. Berätta också att myndigheterna, vid fara för hennes liv, har möjlighet att först erbjuda henne stöd och skydd utan att informera hennes familj.

- Berätta vilken form av stöd och hjälp som finns i samhället.
- Tänk på att flickan/kvinnan kanske inte vet vad till exempel en kvinnojour eller tjejjour är. Använd informationen i bokens kapitel 1 och 2 som stöd!
- Om möjligt, stanna kvar under hela mötet/samtalet, även om personen som ska hjälpa flickan/kvinnan vidare har kommit!

Handlingsplan och samarbete med andra aktörer

På vissa arbetsplatser finns en handlingsplan, rutiner och checklistor på vad ska man göra vid ovan beskrivna situationer. Det kan också finnas listor med kontaktuppgifter till olika myndigheter och organisationer som ni kan behöva samarbeta med. Om sådana dokument finns, ta fram och använd dem!

Att möta människor i en krissituation

Det kan vara svårt att avgöra om någon befinner sig i akut kris/chock. Olika individer reagerar olika i sådana situationer. Vissa gråter hejdlöst. Andra stänger av helt. Vissa kan verka mycket strukturerade och samlade. Andra kan bara sitta och skaka. Om du trots allt tror att personen befinner sig i akut kris/chock bör du:

- Göra situationen så lugn och trygg som du kan.
- Ge personen en filt eller liknande om du upplever att hon verkar kall.
- Erbjud henne något att dricka.
- Prata lugnt med henne.
- Låta henne slippa ta beslut och annat, som inte är akut, tills hon är mer stabil.

Ovan kan naturligtvis tillämpas även om flickan/kvinnan inte är i chocktillstånd. Vidare kan det vara viktigt att:

- Igen informera om tystnadsplikt, vilket kan göra henne tryggare.
- Erbjud tolk om det behövs och om det är möjligt. Det är möjligt att hon föredrar en kvinnlig tolk. Fråga därför henne innan du bokar tolk. Var dock uppmärksam på om flickan/kvinnan inte verkar lita på tolken.

Vilken hjälp önskas och behövs skydd?

Det är viktigt att du tar reda på så mycket som möjligt om flickans/kvinnans situation.

- Behövs skydd?
- Finns det barn som också behöver skydd?
- Hur ser kvinnans/flickans nätverk ut?
- Finns det någon i hennes närhet som kan hjälpa och stötta henne?
- Kan hon bo hos någon vän eller släkting eller behöver hon skyddat boende?
- Försök också få henne att själv formulera sina problem och sätta ord på vad hon önskar hjälp med. Det är alltid bra om den utsatta själv får sätta ord på dessa saker.

Tips på användbara frågor

Det kan hända att flickan/kvinnan har svårt att prata om och sätta ord på vad som hänt. Att då ställa direkta frågor om våldet räcker ofta för att få en bild av situationen. Det kan också hjälpa flickan/kvinnan att komma ihåg detaljer som hon glömt bort eller förträngt. Avsätt tillräckligt med tid för samtalet och var beredd på att avbryta om det visar sig att offret inte riktigt är redo ännu.

Nedan följer exempel på sådana frågor. De kan också vara ett bra hjälpmedel vid t ex förberedelse inför en polisanmälan eller en rättegång (se bokens kapitel 5).

- Vad är det som har hänt?
- När hände det?
- Vilken typ av våld är det: fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt eller socialt?
- Hur länge har våldet pågått?

- Vem/vilka utövar våldet?
- Kan offret beskriva våldet med egna ord?
- Hur länge har våldet pågått?
- Har det ökat i omfattning?
- Vilken roll spelar olika släktingar för förtrycket?
- Har barnen sett våldet?
- Har barnen själva blivit utsatta för våld?
- Var är barnen nu?
- Har våldet påverkat hennes fysiska och/eller psykiska hälsa? På vilket sätt?
- Har hon uppsökt läkare/psykiater för sina skador?
- Har hon gjort polisanmälan? När? Vem tog emot anmälan? Har hon en kopia på anmälan?
- Har hon kontakt med en jurist/ett målsägandebiträde?
- Har hon kontakt med socialtjänsten? Kontaktperson?
- Har någon från skolan uppmärksammat barnens situation? Finns det någon anmälan hos socialtjänsten?
- Har hon någon kontakt inom vården? Vem?
- Tar hon några mediciner? Vilka? (Bra att fråga om du märker att flickan/kvinnan är påverkad på något sätt).
- Har hon någon gång använt alkohol, droger eller tabletter för att klara av sin situation?

Beroende på din roll/ditt yrke kan du gå vidare i samtalet och ställa följande frågor:

Frågor kring offrets inställning till våldet

- Hur har hon reagerat på det våld hon utsatts för?
- Vilken typ av våld tycker hon är/har varit värst?
- Har hon protesterat och markerat sin uppfattning efter en våldshändelse? Om ja, vilka konsekvenser fick det?
- Har hon tidigare sökt hjälp/stöd i sin situation? Hos vem? Vad ledde det till?
- Vad känner hon för våldsutövaren nu? (Var befinner hon sig i uppbrottsprocessen?)

Det finns dokument man kan använda för att kartlägga våldets karaktär och omfattning. Utredare på Socialstyrelsen arbetar med att skriva preliminära manualer till bedömningsmetoderna för våld i nära relationer. När de finns att tillgå kan förberedda kommuner börja använda bedömningsmetoderna i överenskommelse med Socialstyrelsen. För mer information, kontakta: socialstyrelsen@socialstyrelsen.se.

Att prata om våld

Läs bokens kapitel 3 och 4 och använd det som stöd i samtalet. Det kan också vara bra att läsa statistiken på de sidor som följer här.

När man pratar om våld, oavsett typ eller form, är det viktigt att poängtera att:

- Flickan/kvinnan inte är ensam. Tusentals flickor och kvinnor drabbas årligen. Du kan använda statistiken nedan för att förtydliga att hon är inte den enda som är drabbad.
- Hedersvåld drabbar flickor och kvinnor från olika samhällsklasser, länder och religioner.
- Det absolut inte är hennes fel!
- Våldet är ett samhällsproblem.

Vidare:

- Be henne läsa vad andra flickor/kvinnor sagt (i början av bokens kapitel 4). Fråga henne om hon känner igen sin situation i deras uttalanden.
- Prata om olika typer av våld.

Du kan använda bilderna 1, 2, 3 och 4 i tillhörande arbetsmaterial som stöd.

Hedersvåld

Den geografiska spridningen av hedersvåldet

Hedersrelaterade våldsbrott är vanliga i vissa delar av världen. Våldet finns i de flesta länder i Mellanöstern och Nordafrika, vissa länder i Afrika (speciellt där kvinnlig omskärelse förekommer) och Asien. Det förekommer också i länder i Balkan, Sydeuropa, Latinamerika, samt bland grupper som till exempel romer och kurder. Eftersom många invandrare i Sverige ursprungligen kommer från dessa länder blir också Sverige ett land där hedersbrott förekommer.¹

Hedersmord i världen

Man tror att det sker ca 5 000 hedersmord varje år i världen. Det talas om ca 1 000 fall årligen bara i Pakistan, ca 200 fall i Turkiet och 200 fall i Syrien.²

Antalet hedersbrott är troligtvis mycket större än vad som finns dokumenterat på grund av:

- att många brott aldrig anmäls eller registreras.
- att flickor och kvinnor tvingas till självmord istället för att mördadas.
- att det inte finns officiell statistik kring hedersmord.

---

¹ Mer info och källa: "Hedersrelaterat våld och förtryck. Ett kunskapsunderlag för hälso- och sjukvården", Länsstyrelsen i Skånes län (2007)

² Mer info och källa: www.amnesty.se

Hedersbrott i Sverige

En svensk undersökning, gjord år 2004, visar att olika myndigheter och organisationer då kände till 1 500-2 000 fall av hedersrelaterat våld. Troligen är det verkliga antalet av hedersvåld mycket större. Detta på grund av att många offer inte vågar kontakta myndigheterna. 10-15 procent av offren behövde skydd.³ En undersökning visar att hedersförtryck, i form av regler och förbud hemifrån, drabbar 27 procent av de svenska flickorna med utländsk bakgrund. Detta betyder att det är mycket möjligt att det finns ca 3 000 utsatta flickor i Stockholms län och 100 000 flickor i hela landet.⁴

Barnäktenskap i världen

Många unga flickor gifts bort varje år. Vissa redan innan de har fått sin första mens. Även pojkar gifts bort, men inte i lika stor utsträckning. Det är omöjligt att veta det exakta antalet barnäktenskap i världen. Många är informella och många registreras inte. Mätningar i utvecklingsländerna visar dock att 35 % av kvinnorna mellan 20 och 24 års ålder var gifta eller förlovade redan innan de hade fyllt 18.⁵

Statistik över ungdomars tvångsäktenskap i Sverige

Eftersom många invandrare i Sverige ursprungligen kommer från länder där barnäktenskap och tvångsgifte är en relativt vanlig tradition, blir också Sverige ett land där barn- och tvångsäktenskap förekommer. Det är svårt att veta hur många som gifts bort i Sverige. Myndigheterna känner bara till en liten del av det totala antalet fall. Vissa fall av barnäktenskap får myndigheterna höra talas om när barnen blivit stora och myndiga.

Under 2008 fick Ungdomsstyrelsen i uppdrag av regeringen att kartlägga förekomsten av arrangerade äktenskap mot en parts vilja i Sverige. Resultatet av kartläggningen presenterades i skriften "Gift mot sin vilja" (2009).

Nedan följer några punkter från kartläggningen:

- Ungdomar mellan 16-25 år tillfrågades.
- Det visade sig att 70 000 unga lever med begränsningar kring äktenskap eller val av partner.

---

³ Mer info och källa: "Nationell rapport om skyddat boende. Rapport 2004:16", Länsstyrelsen i Stockholms län, i Västra Götalands län och i Skåne län (2004), och "Om våld i hederns namn", Länsstyrelsen Östergötland (2008)

⁴ Mer info och källa: www.hedersfortryck.se

⁵ Mer info och källa: www.unicef.se/fakta/barnakteskap

- 8 500 av dessa 70 000 hade på senaste tiden varit oroad över att de inte få välja vem de skulle gifta sig med.
- År 2008 blev 269 fall av barnäktenskap kända i Sverige. 21 fall kom till myndigheters kännedom och 248 fall till organisationers kännedom.⁶

Statistik från andra myndigheter visar att:

- 74 ärenden gällande barnäktenskap kom till Skatteverkets kännedom under perioden 1 sept - 31 dec 2010.⁷
- 53 ärenden kom till Migrationsverkets kännedom under samma period.⁸

Kvinnlig könsstympning, antal drabbade

Uppskattningar talar mellan 70 och 140 miljoner könsstympade flickor och kvinnor i världen i dag. Könsstympning utförs oftast på unga flickor, mellan 4 och 8 års ålder, men även på bebisar, tonåringar och unga kvinnor. Man uppskattar att 3 miljoner flickor och kvinnor utsätts varje år. Det verkliga antalet kan dock vara mycket större.⁹

Det finns ingen exakt siffra på antal könsstympade i Sverige, men beräkningar talar om mellan 16 000 och 28 000 flickor och kvinnor, som kommer från länder där könsstympning utövas.¹⁰

---

⁶ Mer info och källa: <http://www.ungdomsstyrelsen.se/art/0,2072,7821,00.html> och <http://www.ungdomsstyrelsen.se/art/0,2072,7770,00.html>

⁷ Mer info och källa: Skatteverkets delrapport, 131-512213-10/113 om Skatteverkets uppdrag att föra viss statistik som ett led i regeringens handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (IJ2010/1155/UF). Februari 2011.

⁸ Mer info och källa: Migrationsverket delrapport 111-2010-15897: Delredovisning av Migrationsverkets uppdrag att föra viss statistik. pdf, dnr: Februari 2011.

⁹ Mer info och källa: www.unicef.se, och "Changing a Harmful Social Convention - Female Genital Mutilation", Unicef (2005)

¹⁰ Mer info och källa: <http://www.vardguiden.se/Tema/Sex-och-samlevnad/Kroppen/Konsstympning-av-kvinnor/> och <http://www.dn.se/debatt/konsstympade-flickor-gloms-bort-i-sverige>

Samtalsmetodik

Att tänka på vid stödjande samtal

Om du inte är van vid att föra stödjande samtal är det lätt att bli osäker när du hamnar i en situation som kräver det. Viss samtalsmetodik kan vara bra att känna till. Det är dock viktigt att understryka att ett aktivt lyssnande är en av de mest grundläggande sakerna i ett sådant samtal. Med andra ord bör du inte lägga så mycket tankeverksamhet på huruvida du för ett ”korrekt” samtal eller ej. Viktigast är att visa personen att du lyssnar på henne, tror på henne och att situationen inte är hennes fel.

Dock kan viss kunskap om samtalsmetodik göra samtalet ännu bättre, varför kort information kring samtalsmetodik följer nedan. Informationen och tipsen innefattar:

- Närvaro och kroppsspråk
- Stödjande och stärkande effekt
- Öppenhet och fördomsfrihet
- Hjälpa med perspektiv och fokus på sig själv
- Återberättande och lyssnande vid stödsamtal
- Ramar kring tid och rum
- Motiverande samtal till förändring

Tänk på närvaro och kroppsspråk

Den du möter är säkert van vid att inte bli trodd och är känslig för signaler som tyder på detta. Fokusera därför på personen och hennes berättelse. Försök att släppa allt annat för tillfället. Visa också närvaron med ditt kroppsspråk. Signalera inte avstånd genom att sitta bortvänd från henne eller bakåtlutad med armarna i kors. Pilla inte med annat. Det kan få henne att tro att du inte lyssnar. Se henne i ögonen.

Var stödjande och stärkande

Försök inte ”fixa” situationen genom att omgående ge en rad tips och råd. Visa att du orkar höra det jobbiga som personen berättar, samt att det är hon som är expert på sitt eget liv.

Undvik också, så mycket som möjligt, att göra saker åt personen. Gör istället saker med henne. Att klara av saker själv stärker självförtroendet, som ofta är dåligt hos våldsutsatta personer. Visa henne också saker som hon faktiskt har gjort. Ofta tycker våldsutsatta att de inte gjort tillräckligt för att stoppa våldet, att de har sig själva att skylla och så vidare. Gör henne därför uppmärksam på att det inte stämmer och att hon visst har gjort saker. Samtidigt som du naturligtvis ger henne utrymme att få ventiler sina känslor. Understryk styrkan och modet i att hon vågar berätta.

Var öppen och fördomsfri

Försök att vara medveten om dina egna fördomar och föreställningar så att du, i möjligaste mån, kan undvika att låta dem påverka samtalet. Kom också ihåg att varje situation och varje individ är unik och att personen framför dig kanske inte alls passar in i det mönster du är van vid.

Hjälp personen att få perspektiv och ha fokus på sig själv

Det är vanligt att våldsutsatta personer nedtonar sin berättelse och underdriver det som hänt, både för sig själv och inför andra. Hjälp henne att få perspektiv genom att ställa frågor:

- Hur gick det till?
- Exakt vad gjorde han/hon?
- Exakt vad kände hon? Och så vidare.

Om personen får möjligheten att erkänna allvaret i situationen, så blir hennes upplevelse också giltig för henne själv. Hon kan då ge sig själv rätten att må dåligt.

Hjälp personen att fokusera på sig själv. Hon kommer säkert att fundera mycket på varför våldsutövaren gjorde som han/hon gjorde och måste till viss del få göra det. Viktigt är dock att du försiktigt hjälper henne förstå att hon förmodligen aldrig kommer att få svar på sådana frågor, utan istället bör fokusera på sig själv.

Återberätta, men viktigast är att LYSSNA

Om du med egna ord återberättar delar av det personen berättat bekräftar du att du hört och förstått. Du ger henne också möjligheten att lyssna på sin egen berättelse, vilket kan ge henne nya perspektiv. Kom dock ihåg den viktiga tumregeln ”Du har två öron men bara en mun”. Detta innebär att samtal handlar mer om att lyssna än om att prata. Ofta är det viktigaste för en våldsutsatt person att någon lyssnar.

Ramar kring tid och rum

Om du ska ha flera så kallade stödsamtal med en person finns det en del andra tips och råd som du kan ha nytta av. Ramar kring tid och rum gör det lättare, både för dig som ska ge stöd och för den som ska få stöd, att kunna förbereda, planera och ha (realistiska) förväntningar. Försök därför bestämma hur många gånger ni ska ses och under hur lång tid varje samtal ska hålla på. Det finns också en poäng med att i förväg bestämma hur ni ska göra om någon av er får förhinder.

Användbara frågor vid stödsamtal

Ibland vet man inte riktigt var man ska börja ett samtal. Det kan kännas lite famlande i början. Därför kan en rad öppna frågor där personen ges möjlighet att berätta vara en lämplig start. Exempel på sådana frågor är:

Bakgrund

Var har du vuxit upp? Hur var din uppväxt?

Hur var familjerelationerna till föräldrar och syskon?

Vilket är ditt första minne?

Hur var tonåren? Hur upplevde du förändringarna?

När flyttade du hemifrån? När började du arbeta?

När träffade du din första partner?

Vilken tid under uppväxten var bäst och varför?

Vilken tid under uppväxten var svårast och varför?

Hur hamnade du i den svåra situationen och vad gjorde du då? (Här kan man eventuellt hitta styrka som kan appliceras på nuvarande situation).

Aktuell situation

Hur är din livssituation? Hur trivs du med den situationen?

Vill du förändra situationen?

Hur skulle du vilja förändra situationen?
Vem vänder du dig till när du har bekymmer? Vem litar du på?
Hur ser din relation till din partner ut?
Finns det något du vill ändra på i relationen och i sådana fall hur?
Vad blir ni osams om?
Har det hänt att ni slagits och i sådana fall hur och hur ofta?
Har ni gemensamma vänner?
Vems släkt umgås ni mest med?
Har du många vänner? Hur ser dina andra relationer ut?
Är det någon relation som är speciellt viktig för dig och i sådana fall på vilket sätt?

Eventuella barn

Har du och din partner samma syn på barnuppfostran?
På vilket sätt skiljer sig synen från varandra och på vilket sätt liknar den varandra?
Är du orolig för dina barn och i sådana fall på vilket sätt?
Hur tycker du att det är att vara förälder?
Hur är barnets hälsa? Går barnet i skola? Har barnet vänner?
Vad tänker du om ditt barns framtid? Vad önskar du för ditt barn?

Vem är hon?

Hur skulle du beskriva dig själv? Vad är du bra på?
Vilka upplevelser har betytt mest i ditt liv? Hur påverkade de dig? Är det något du tycker är svårt att klara av? Skulle du vilja ha hjälp med det och i sådana fall hur?

Motiverande samtal

Det finns många olika samtalsmetoder och verktyg man kan använda sig av när man ska föra ett samtal med en våldsutsatt person. En av dessa kallas för Motiverande Samtal och bygger på att det finns en läkande kraft i att bli accepterad, respekterad och lyssnad på av andra. Målet med motiverande samtal är att det ska locka fram den inre motivationen hos personen, och därmed skapa förändring. Teorin bakom dessa så kallade motiverande samtal innehåller en rad verktyg som är bra att använda sig av om man ska föra samtal med en våldsutsatt person.

Bekräfta

Genom att bekräfta personen så stärker du också henne. Se det positiva i henne. Ge positiv feedback och beröm, till exempel för saker hon gör och klarar av.

Använd öppna frågor

Öppna frågor är frågor som inte kan besvaras med ett fåtal ord, t ex ”ja”, ”nej” och ”bra”. För att undvika att samtalet blir stelt och enformigt så är det alltså bra att ställa frågor som kräver ett utförligare svar. Exempel: Om du ställer frågan ”Var gårdagen bra?”, så finns risken att du bara får ett ”ja” till svar. Om du istället frågar ”Vad gjorde du igår?” så är chansen större att du får ett längre och mer beskrivande svar. Man bör därför börja frågor med ”Hur?”, ”När?”, ”På vilket sätt?”, ”Vad?”, ”Vilket?”, ”Var?” och ”Vem?”.

Lyssna reflekterande

Om man reflekterar tillbaka till personen så förmedlar man empati och förståelse. Du bekräftar det som sagts och visar därmed att du lyssnar och (förhoppningsvis) förstått vad som sagts. Du hjälper också personen att sätta ord på sina känslor. En enkel reflektion kan vara att upprepa, med samma ord och samma mening, det som sagts. Exempel på detta kan vara att personen säger: ”Jag känner mig så ledsen” och du då säger ”Du är ledsen”. Man kan också upprepa med andra ord, men samma mening. Exempel: Personen säger ”Jag känner mig så ledsen för att jag inte har några vänner att prata med om detta” och du svarar ”Du känner dig ensam”. Andra, kanske lite svårare typer av reflektioner kan vara att man skapar en annan mening för att beskriva vad som sagts. Exempel på detta kan vara att personen säger: ”Jag tycker det är så jobbigt att han ringer och SMS: ar hela tiden!” och du svarar ”Du tycker att hans kontroll är överdriven”. Listan på exempel skulle kunna göras lång.

Summera

Sammanfatta, gärna med korta summeringar med jämna mellanrum, vad som sagts. Det gör det lättare att komma ihåg vad som sagts i samtalet och blir ett sätt att stämma av att du har förstått personen rätt. Dessutom ger det personen möjlighet att lägga till information och rätta till eventuella missförstånd.

Använd skalfrågor

”På skalan 0-10, hur känner du dig just nu?” är ett exempel på en skalfråga. Med hjälp av dessa frågor kan det vara lättare att förstå hur motiverad någon känner sig inför något eller hur någon mår. Skalfrågor är också bra för att titta på

förändring, till exempel om någon anger en 5:a på skalan en vecka, men några veckor senare svarar 7 på samma fråga och skala. När man använder sig av skalfrågor är det också bra att använda sig av motfrågor, som till exempel: ”Du svarar 3. Vad är det som gör att du placerar dig där och inte på 1?”. Eller till exempel: ”Du svarar 3. Vad skulle få dig att svara 4?”. Med hjälp av dessa skalfrågor och dess motfrågor får du alltså bland annat hjälp att förstå vad som motiverar personen.

Sammanfattningsvis kan man säga att man med sunt förnuft, respekt, närvaro, värme och ett lyssnade öra kan göra mycket för en våldsutsatt person.

Det sammanflätade bandet

Varför är det så svårt att lämna hemmet när man är utsatt för hot, våld och ständiga förolämpningar?

För att förstå varför kvinnan väljer att stanna kvar är det viktigt att känna till det starka traumatiska band som binder henne till den våldsutövande mannen. Forskning visar att styrkan i bandet beror på att det består av ett flertal mindre band. Dessa är sammanflätade med varandra. Vilka de mindre banden är kan variera från individ till individ, men likheten är ofta stor. Genom intervjuer med våldsutsatta kvinnor har man funnit följande band: kärlek, rädsla, hat, medlidande, skuld, hopp, vilja att förstå mannen, beroende, religion och internalisering.

Kärlek

Kärleksbandet är det band som beskrivs av alla de intervjuade, men på många olika sätt. Några exempel är vardagskärlek, en känsla av att "räddas" från något, stark passion, eller en upplevelse av att vara utvald. De intervjuade beskriver dock också en svaghet kopplad till kärleken. Till exempel beskriver en kvinna att hon kände att mannen hela tiden hade ett övertag just på grund av den starka kärlek hon kände för honom.

Rädsla

Rädslan beskrivs som mycket stark. Vissa beskriver en rädsla som gör att man inte vågar lämna förhållandet. Andra beskriver den som något konstant som bryter ner kvinnan psykologiskt.

Hat

Hatet verkar vara starkt sammanblandat med kärleken och rädslan.

Medlidande

Kvinnan tycker ofta synd om mannen och det får henne att stanna kvar i förhållandet. Till exempel kan händelser i mannens bakgrund göra att kvinnan känner medlidande och ger honom mer handlingsutrymme. Hon tar dock inte samma hänsyn till sin egen bakgrund.

Skuld

Den skuld kvinnan känner innefattar ofta att hon ser sig själv som en orsak till att mannen utövar våldet. Hon upplever att hon gör något fel. Skulden kan dock kan också handla om skuldkänslor kring vad som skulle hända mannen om hon lämnade honom, men också skuldkänslor (gentemot till exempel familj och barn) för att hon inte lämnar honom.

Hopp

Hoppet om att relationen ska fungera och viljan att kämpa in i det sista är enligt intervjuerna en stark anledning till att kvinnan stannar kvar i förhållandet så länge.

Viljan att förstå mannen

Drivkraften att försöka förstå varför mannen slår och hur han kan behandla henne som han gör, verkar ofta vara stark hos kvinnan. Den kan göra att hon stannar kvar i och/eller går tillbaka till relationen. Man kan se det som att kvinnan försöker skapa kontroll och få en mening i en situation som är traumatisk.

Beroende

Många kvinnor beskriver att de är beroende av mannen och/eller att han är beroende av dem. Till exempel kan hon uppleva att mannen inte skulle klara av fysiska behov som mat och omvårdnad utan henne. Vidare kan hon uppleva att hon är ”den enda” mannen har, men även att han är ”den enda” hon har.

Religion och tro

En av de vanligaste kvarhållande faktorerna för kvinnor med icke svensk etnisk bakgrund, är deras övertygelse om att de sviker sitt löfte till gud om de lämnar den våldsamma mannen. De har ju vid vigseln lovat att de ska tillbringa hela livet tillsammans med mannen. Skilsmässa är dessutom inte accepterat i vissa starkt traditionsbundna samhällen.

Internalisering

Kvinnan identifierar sig med mannen och internaliserar hans verklighetsuppfattning. Internaliseringen verkar dock inte vara total. Intervjuerna visar på en kluven verklighetsupplevelse. Det innebär att kvinnan

tar till sig mannens tolkning av verkligheten, samtidigt som hon kan se att den är fel.

Det starka sammanflätade bandet är, som nämnt tidigare, ett traumatiskt band. Detta traumatiska band ger mannen en enorm makt över kvinnan. Förutsättningen för att detta ska kunna ske innefattar en ojämn maktbalans och återkommande övergrepp.

Barn

Samtal med barn som bevittnat eller utsatts för våld

Sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot barn är mycket starkt. En studie av våldsutsatta kvinnor med barn visar att:

- I 95 procent av fallen har barnet en eller flera gånger varit i lägenheten när våldet skett.
- 62 procent av barnen har själva blivit utsatta för misshandel.
- De barn som inte skadas fysiskt drabbas psykiskt på olika sätt.

När barn upplever våld i familjen (direkt och/eller indirekt genom att vara vittnen) förlorar de mycket av sin trygghet. Ofta upplever barnet att föräldrarna inte kan skydda och ta hand om honom/henne. Vidare blir hemmet en brottsplats istället för en tillflyktsort. Därmed begränsas barnets möjligheter att fly från våldet. Barnet begränsas också i sina möjligheter att prata om våldet och få stöd. Detta eftersom barn i vanliga fall vänder sig till sina föräldrar när de behöver stöd kring något som gör dem otrygga. Det är en svårighet för barn som upplever våld i familjen.

Om du möter ett barn, som berättar om våld inom familjen, kanske det känns svårt att veta vad du kan och bör göra. Denna text är till för att du ska få lite hjälp kring det.

Glöm inte att:

- Du kanske är den enda som barnet berättat för. Därför är det viktigt att du verkligen gör något och agerar.
- Ta barnet på allvar!
- Ge barnet stöd!
- Gör en anmälan!

Nedan följer en del tips. De första delarna är sådant som är generellt och initialt. De senare delarna är sådant som man kan ha nytta av vid längre kontakter och samtal med barnet.

Barnperspektiv

Ha ett barnperspektiv i ditt bemötande av barnet. Med barnperspektiv menas ett bemötande och stöd som utgår ifrån barnets eget behov. Det innebär också att du:

- Inte ska utgå ifrån sådant du hört/sett/upplevt tidigare.
- Ska se barnet som en egen individ med egna våldsupplevelser.
- Ska försöka vara öppen för att barnet framför dig kan ha helt andra upplevelser än du tror.
- Bör tänka på att varje barn har en unik situation och du behöver anpassa stödet utifrån just hans/hennes situation, även om det finns "typiska" konsekvenser av att uppleva våld.
- Försöker få barnet att känna sig viktigt och lyssnat på.
- Försöker hjälpa barnet att känna att hon/han har tillgång till trygga personer.

Dock kan det vara bra om du har kunskap om hur barn som upplevt våld kan reagera. Nedan följer sådan information.

Reaktioner och strategier hos barn som upplevt våld

Som nämnt tidigare, finns en del beteenden som är vanliga bland barn som upplever våld hemma. Dessa kan vara bra att känna till. Både för att du lättare ska kunna uppfatta att ett barn är utsatt för våld hemma och för att kunna bemöta barnet bättre.

Ensamhet, problem i skolan och självskadebeteende

Barnen är ofta ensamma och har svårt att få jämnåriga vänner. Det är också vanligt att de har problem i skolan. En strategi som många barn använder för att hantera våldet är att försöka undvika det på olika sätt. Ungdomar kan ta till alkohol och droger eller till och med försöka ta sitt liv.

Minskad självkänsla och egenvärde

Våldet inverkar ofta på barnens självkänsla och egenvärde. En strategi som vissa barn använder för att hantera det är att ta hand om andra. Det beteendet kan dock göra det svårt för omgivningen att misstänka att barnet befinner sig i en svår situation.

Kontroll

Många barn hanterar situationen genom att försöka skapa ordning i det kaos de lever i. Det gör de genom att kontrollera känslor, situationer eller den egna kroppen. Ätstörningar är därför inte ovanligt.

Fysisk och psykisk ohälsa

Barn som upplevt våld i familjen lider oftare än andra barn av ångest, depression, hämmade beteenden, temperamentsproblem och traumasymtom. Fysiska problem som man ofta kan se hos barn som upplever våld hemma är, förutom de redan nämnda ätstörningarna, sömnproblem, huvudvärk, astma och magproblem. Vissa barn blir också utåtagerande och aggressiva på grund av sin frustration över det som sker hemma. De kan också ha en hög spännings- och aktivitetsnivå samt koncentrations- och inlärningssvårigheter.

Våldsutsatta barns roller

Hur barnen hanterar våldet, hur de reagerar och vilka strategier de väljer, varierar naturligtvis från barn till barn. Det är vanligt att de tar på sig olika roller i ett försök att flytta fokuset från våldet.

Man kan generellt dela in barnens roller i fyra olika kategorier:

- **Hjälten:** Duktig. Ofta bäst i klassen. Har höga krav på sig själv. Bra kamrat. Han/hon tar hand om mamman och syskonen men glömmer sig själv. Hjältens beteende gör det svårt för lärarna att upptäcka att han/hon lever i en våldsamt miljö.
- **Rebellen:** Kommer sent till skolan. Hamnar ofta i slagsmål. Glömmer att göra sina läxor. Hittar på en massa dumheter och ställer till problem var än han/hon befinner sig. Rebellen beteende gör att skolan måste ha ständig kontakt med föräldrarna som i sin tur måste hålla sig lugna och nyktra och undvika bråk, för att inte riskera att deras hemlighet avslöjas.

- **Tapetblomman:** Ensam. Inga vänner. Syns inte, hörs inte och gör inget väsen av sig. Ofta utsatt och utnyttjad av andra. Leker gärna med gossedjur. Tapetblommans karaktär gör att lärarna sällan lägger märke till henne/honom och att ingen upptäcker att han/hon lever i en våldsamt miljö.
- **Clownen:** Skämtar jämt. Spider glädje och skratt omkring sig, men sörjer inombords. Har många bekanta, men få nära vänner. Han/hon är mycket uppskattad av lärarna och omgivningen.

Vilket stöd behöver barnet?

Sammanfattande kan man säga att barn, som utsatts för våld, behöver bekräftelse, trygghet, värme, information och skydd från våldet. Nedan följer några punkter som förklarar det mer utförligt. Barnet behöver:

- Bekräftelse. Det är viktigt för att barnet ska kunna hantera sina upplevelser och få dem bekräftade.
- Hjälp att förstå att våldet inte är hans/hennes fel samt förstå vem som är ansvarig för det. Detta behövs bland annat för att barnet inte ska lägga skulden på sig själv.
- Hjälp och stöd att förstå att barnet styr sig själv och sitt eget liv och inte måste gå i föräldrarnas fotspår.
- Information om vad som händer runt omkring, vad som ska ske härnäst, och så vidare. Detta behövs för att barnet ska känna sig tryggt.

Stödet innefattar också att ingripa. Forskning visar att barn vill att någon vuxen ingriper och gör något, samt att de önskar någon att anförtro sig åt. Experter på området menar att det barn behöver från vuxna i situationer som dessa är:

- Skydd från mer våld.
- Någon som lyssnar på barnet och synliggör det.
- Någon som ger barnet tilltro till både sig själv och sina upplevelser.
- Någon som ger barnet rätten och möjligheten att sörja.
- Någon som skapar ett tryggare och mindre oförutsägbart liv för barnet.

- Någon som ger värme och kärlek och samtidigt sätter gränser.
- Någon som erbjuder krissamtal samt barnpsykiatrisk behandling (där det behövs).

Tips på stödaktiviteter att göra med barnen

Det är mycket viktigt att barn, som har behov av det, får professionell hjälp från till exempel barnpsykiatrin. Det är dock inte fel att erbjuda barnen annat typ av stöd, i den grad man känner att man vill och kan. Nedan följer några tips på vad man kan göra och hur man kan hjälpa barn att prata och öppna sig. De flesta barn som lever/levt med våld inom familjen är vana vid att hålla saker inom sig. Det kan därför vara skönt för dem att få möjligheten att prata.

Roliga aktiviteter

Något man kan göra är att erbjuda barnet roliga aktiviteter. Säkert har barnet behov av att bara få vara barn och ha avslappnade och trevliga relationer med vuxna människor.

Känslkort

Använd så kallade känslkort i samtal med barnet. Känslkort är helt enkelt kort som visar figurer/ansikten med olika känslor, t ex arg, glad, ledsen, orolig. Dessa kan användas för att barnet ska lära sig känna igen och uttrycka känslor. Endera kan barnet plocka ett känslkort ur en hög och försöka beskriva den känslan med ord, rörelser och ansiktuttryck. Ett annat alternativ är att barnet, t ex i början och slutet av ett samtal, får plocka ett känslkort för att visa sin känsla just då.

Handen

En annan övning är att barnet får rita/hjälpa att rita av sin hand, för att sedan berätta om fem personer som han/hon kan vända sig till när det är jobbigt. Sedan skriver barnet själv, eller med hjälp, namnen på dessa personer ovanför handen, ett namn ovanför varje finger. Detta för att se och känna att det finns personer som kan hjälpa när det känns svårt.

Var finns känslorna?

Ett sätt att prata om känslor är att rita av barnets siluett och sedan låta barnet visa/rita/berätta var på/i kroppen det känns när han/hon t ex är arg, ledsen, o s v.

Om jag var ett träd/ett djur/en sak...

Ett sätt att lära känna barnet kan vara att låta barnet låtsas vara t ex ett träd. Med hjälp av frågor om trädets storlek, löv, placering, omgivning, osv, kan du få reda på mycket om barnet.

Tips på frågor att ställa till barn under ett samtal

Ibland kan det vara svårt att veta vad man kan/får/bör fråga barn som är/varit utsatta för våld hemma. Var inte rädd. Barn behöver få prata. Nedan följer några tips på saker man kan fråga under ett stödsamtal. Kom dock ihåg att ta samtalet på allvar, det barnet säger likaså. Om barnet känner förtroende för dig är det viktigt att du är aktsam om det! Kom dock ihåg att informera barnet i förväg om att du kan vara tvungen att föra informationen vidare om det behövs för barnets bästa. Att barnet får den informationen i förväg är viktigt, så att barnet om det sker, inte känner sig sviket.

Förskola/skola och sociala relationer

- Går du på förskola eller skola?
- Vad tycker du bäst om på förskolan/skolan?
- Har du kompisar att leka med på förskolan/skolan?
- Har du kompisar att leka med hemma?
- Vad tycker du om att göra med dina kompisar?
- Vad gör du om du blir ledsen eller arg på dina kompisar?
- Finns det någon vuxen i skolan som du kan prata med när du är ledsen eller arg?

Familjen

- Vad heter alla i din familj? Vilka bor hemma hos dig?
- Vem i familjen tycker du om att vara med?
- Vem bestämmer i din familj?
- Vem i familjen pratar du med när du är ledsen eller arg?
- Finns det någon i familjen som du ibland inte tycker om att vara med?

Självuppfattning och känslor

- Säg två saker som du tycker om hos dig själv eller som du är bra på?
- Vilket är ditt bästa minne? Vilket är ditt sämsta minne?
- Vad är det otäckaste du varit med om?

- Vad är det sorgligaste du varit med om?
- Vad gör du om du blir rädd?
- Vad gör dig arg? Vad gör du när du blir arg?

Det upplevda våldet

- Kan du berätta vad du kommer ihåg av bråken hemma?
- Vad brukar du göra när dina föräldrar bråkar?
- Det är aldrig barnens fel att föräldrarna bråkar, har du trott det någon gång?
- Har du (eller dina syskon) blivit skadade när det är bråk hemma?

Andra tips vid samtal med barn

- Anpassa samtalet efter barnets ålder och mognad.
- Håll struktur och tider i samtalet.
- Varva gärna samtalet med lek och andra aktiviteter. Det kan ofta hjälpa barnet i berättandet.
- Se till att ni inte blir störda av telefoner och liknande under samtalet.
- Använd gärna fraser som: "Så kan det vara", "Det kan jag förstå", "Vad smart/modig/påhittig du var".
- Lyssna, bekräfta och ha barnet i fokus.
- Möt barnet med respekt.
- Var dig själv!

Anmälan

Enligt socialtjänstlagen har myndigheter och verksamheter, som genom sitt arbete kommer i kontakt med barn, en skyldighet att anmäla om de misstänker att ett barn far illa. Icke-myndighetspersoner har oftast inte en skyldighet att anmäla, men bör göra det, enligt lagen. För att anmäla behöver man inte veta att övergrepp har begåtts, utan endast misstänka det. Det är sedan socialnämnden som utreder om misstanken stämmer. Om ett barn öppnar sig för dig och börjar berätta om våld hemma bör du göra en anmälan till socialtjänsten i kommunen.

Det finns ofta en speciell avdelning för sådant, men om du kontaktar växeln och berättar att du vill göra en anmälan gällande barn som far illa, så kan de hjälpa dig vidare.

Lagar och mänskliga rättigheter

När du ska informera den våldsutsatta personen om lagarna i Sverige, är det viktigt att du anpassar ditt språk till hennes ”nivå” och förklarar lagarna på ett enkelt sätt. Du kan använda texten i snabbguiden ”Dina rättigheter”, som ett hjälpmedel i samtalet.

På vissa hemsidor finns material på lättläst svenska som du också kan använda. Några exempel på dessa sidor finns i slutet av lathunden. Du kan börja samtalet med att generellt prata om viktiga årtal för Sveriges arbete med kvinnors och barns rättigheter.

- År 1946 blev Sverige medlem i Förenta Nationerna (FN).
- År 1946 bildades FN:s kvinnokommission, som driver frågor om kvinnors villkor och rättigheter.
- År 1962 kom ett straffrättsligt skydd mot våldtäkt inom äktenskapet, i Sverige.
- År 1979 blev Sverige först i världen med att förbjuda barnaga.
- År 1979 antog FN:s generalförsamling en deklARATION om att avskaffa diskriminering mot kvinnor.
- År 1980 ratificerade Sverige konventionen ovan, som sedan trädde i kraft i september 1981.
- År 1982 föll misshandel på enskild plats under allmänt åtal.
- År 1982 trädde lagen om förbud mot könsstympning i kraft i Sverige.
- År 1988 trädde lagen om besöksförbud (heter idag kontaktförbud) i kraft.
- År 1989 antogs FN:s konvention om barns rättigheter av FN:s generalförsamling. Konventionen kallas ofta barnkonventionen.
- År 1993 antog FN:s generalförsamling deklARATIONEN om avskaffande av våld mot kvinnor.
- År 2000 trädde lagen om särskild företrädare för barn i kraft.
- År 2001 antogs FN:s resolution ”Att arbeta för att avskaffa brott mot kvinnor i hederns namn” av generalförsamlingen.¹¹

---

¹¹ Mer info och källa: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2558> och http://www.humanrights.gov.se/extra/pod/?id=58&module_instance=10&action=pod_show och

Beroende på offrets situation kan du välja vilka lagar du vill ta upp. I boken har jag nämnt några lagar, men det fanns inte utrymme att beskriva innehållet i dessa lagar. Lagarna är följande:

- Delar av socialtjänstlagen (SoL) 5 kap och 11 kap.
- Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).
- Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
- Studiestödslagen.
- Lagen om ekonomiskt bistånd.

Delar av socialtjänstlagen, 5 kap och 11 kap

SoL 5 kap.

1a § ”Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.”

SoL 11 kap.

2 § ”Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen skall bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Den skall inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet. Utredningen skall bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Finns det särskilda skäl får socialnämnden besluta att förlänga utredningen för viss tid. Den som berörs av en sådan utredning skall underrättas om att en utredning inleds.”

10 § ”Barn som har fyllt 15 år har rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag. Barn som är yngre bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och barnet inte kan antas ta skada av det. Vid en sådan utredning som avses i 2 § om behov av ingripande till ett barns skydd eller stöd får barnet

---

<http://www.roks.se/mans-vald-mot-kvinnor/kvinnohistoria> och
<http://www.barnombudsmannen.se/adfinity.aspx?pageid=4407> och
<http://www.kvinnojouren.se/fakta/lagochratt/lista-pa-lagar> och
<http://www.notisum.se/rnp/sls/fakta/a9990997.htm> och
<http://www.kvinnokonventionen.se/kvinnokonventionen/valdMotKvinnor.asp> och
<http://www.kvinnokonventionen.se>

höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.”

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

1 § ”Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare (...). Insatserna skall präglas av respekt för den unges människovärde och integritet. Den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.”

2 § “Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Lag (2003:406).”

3 § “Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.”¹²

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

26 kap.

2 § ”Sekretess (...) som gäller för uppgift om en underårigs vistelseort gäller också i förhållande till den underåriges föräldrar eller annan vårdnadshavare, om den underåriga har omhändertagits eller vårdas enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården.”¹³

---

¹² Mer info och källa: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.htm>

¹³ Mer info och källa: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20090400.htm>

I vissa fall kan det bli aktuellt omedelbart omhändertagande av barnet, enligt lag 1990:52, 6 §. Till exempel vid sexuella övergrepp, grov misshandel, allvarliga hot eller om barnet riskerar att bli bortgift.¹⁴

Studiestödlagen (1999:1395)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § “Staten lämnar studiestöd enligt denna lag i form av studiehjälp och studiemedel. Det finns bestämmelser om

- studiehjälp i 2 kap.,
- studiemedel i 3 kap.,
- återbetalning av studielån i 4 kap.,
- återkrav av studiestöd i 5 kap.,
- överklagande samt andra bestämmelser om studiestöd i 6 kap.”

2 § “Studiestödet handhas av Centrala studiestödsnämnden CSN.”

2 kap. Studiehjälp

1 § “Studiehjälp består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg.”

4 § “Studiehjälp får lämnas till studerande som är svenska medborgare. Studiehjälp får också lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de studerande :

1. är bosatta i Sverige och har permanent uppehållstillstånd här, samt
2. har bosatt sig i Sverige huvudsakligen i annat syfte än att genomgå utbildning här.
2. har bosatt sig i Sverige huvudsakligen i annat syfte än att genomgå utbildning här.

Kravet på permanent uppehållstillstånd i andra stycket 1 gäller inte för personer som har fått en varaktig anknytning till Sverige och som är:

1. utländska medborgare med uppehållsrätt enligt 3 a kap. 3 eller 4 § utlänningslagen (2005:716). (...) Studiehjälp får lämnas även om kravet på

---

¹⁴ Mer info och källa: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.htm>

permanent uppehållstillstånd i andra stycket 1 inte är uppfyllt, om det finns särskilda skäl för det.”¹⁵

Ekonomiskt bistånd (socialbidrag/försörjningsstöd)

I Socialstyrelsen rapport “Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2010”¹⁶ framkom bl a följande:

- Totalt har 277 500 vuxna tagit emot någon form av ekonomiskt bistånd år 2010.
- Av dess personer var 134 872 (48,6%) inrikes födda och 142 593 (51,4%) utrikes födda.
- 38 % av dem var arbetslösa.
- 10 % hade arbetshinder på grund av sociala skäl.
- 7 % var sjukskrivna med läkarintyg.
- 18 % var ensamstående kvinnor med barn (den största gruppen).

Om man inte har tillräckligt med pengar för att köpa mat, betala sin hyra och andra nödvändiga kostnader kan man söka ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten i den kommun där man befinner sig, alltså inte nödvändigtvis där man är folkbokförd.(socialtjänstlagen SoL 2001:453, kap 4).

- Biståndet skall täcka skäliga kostnader för: livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien, dagstidning, telefon och TV-avgift, boende och hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring, medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.
- Det finns också möjlighet att ansöka om ekonomiskt bistånd för att täcka kostnaderna för läkarvård, tandvård, glasögon, resor etc.
- Man har rätt att få ett skriftligt beslut på sin ansökan.
- Är man inte nöjd med beslutet kan man överklaga det genom att skriva ett brev till socialtjänsten.

Enligt socialtjänstlagen har socialtjänsten rätt att ställa krav på den person som söker ekonomiskt stöd, som t ex att man måste vara inskriven på

---

¹⁵ Mer info och källa: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19991395.HTM>

¹⁶ Mer info och fakta www.socialstyrelsen.se

arbetsförmedlingen och aktivt söka jobb. Om man tackar nej till ett jobberbjudande eller andra insatser som arbetsförmedlingen eller kommunen erbjuder, riskerar man att få avslag på sin ansökan.¹⁷

---

¹⁷ Mer info och källa: Socialstyrelsens skrift: "Socialtjänstlagen – Vad gäller för dig från 1 januari 2002?"

Att diskutera på arbetsplatsen

Om det visar sig att ni på arbetsplatsen har ett barn eller någon annan som är/varit utsatt för våld, kan det vara bra att föra en diskussion kring det. Nedan följer frågor som hjälper er att ta ställning, planera samt utvärdera er själva. Skolan som arbetsplats nämns i exemplen på frågor, men frågorna går naturligtvis att använda på andra arbetsplatser också.

- Vad kan vi göra för flickan/kvinnan/barnet? Hur kan vi stötta?
- Vad är viktigt att tänka på kortsiktigt/långsiktigt?
- Vilka kan vi behöva samarbeta med?
- Vad är skolans ansvar respektive andra aktörers ansvar?
- Finns det något som vi, med facit i handen, kunde gjort annorlunda?
- Finns det rutiner på skolan för hur man ska agera i situationer som denna?
- Hur kan man tolka flickans/kvinnans/barnets situation?
- Finns kunskap för att förstå och hjälpa i organisationen?
- Om inte, vem kan vi kontakta för att få mer kunskap? Vilken typ av kunskap är vi i behov av?
- Hur kan vi arbeta långsiktigt för att nå flickor/kvinnor/barn i dessa situationer?

Arbetsmaterial och blanketter

Bild 1: Olika typer av våld

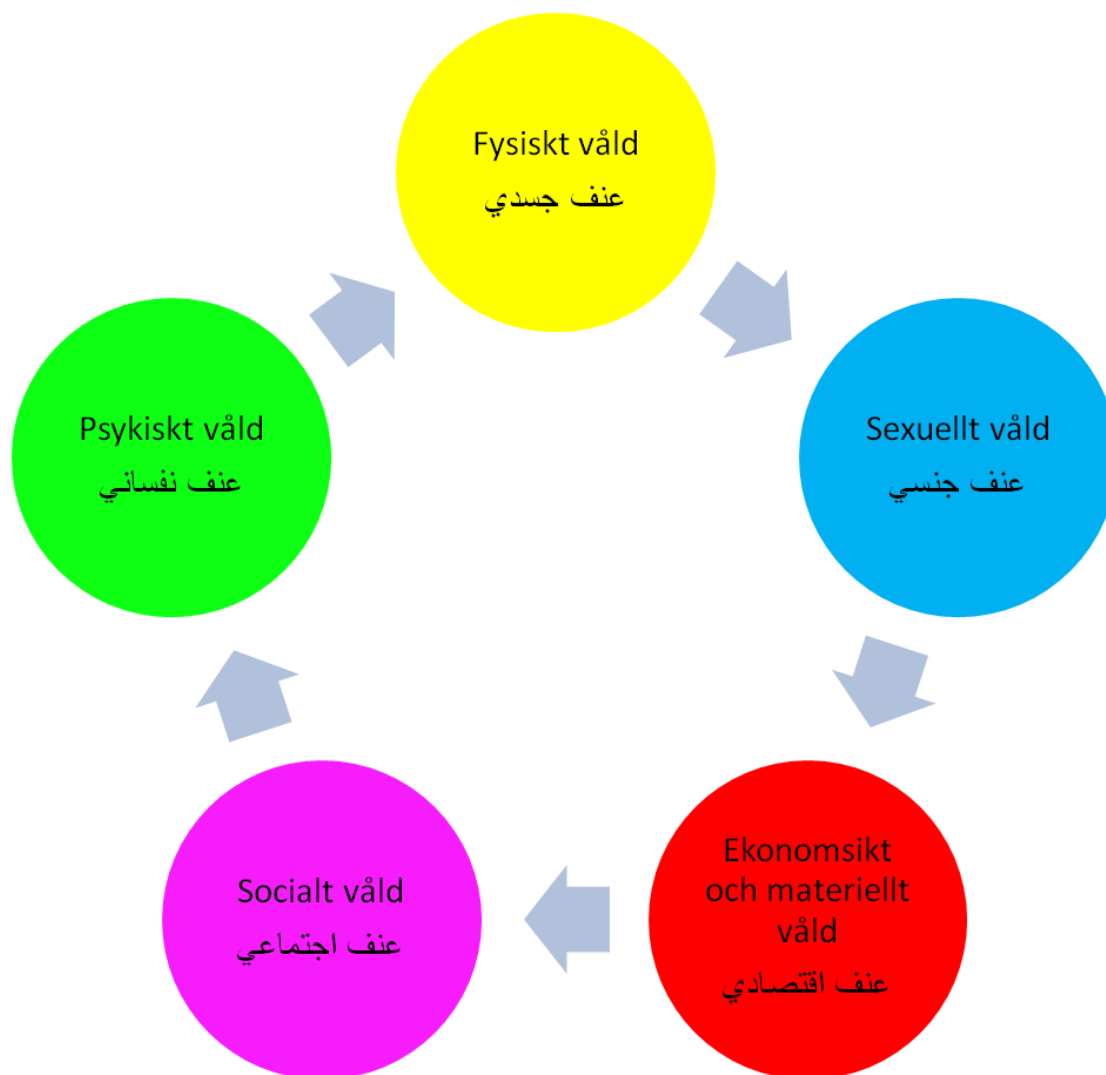

Bild 2: Fyll i namnen på dem som står dig närmast just nu

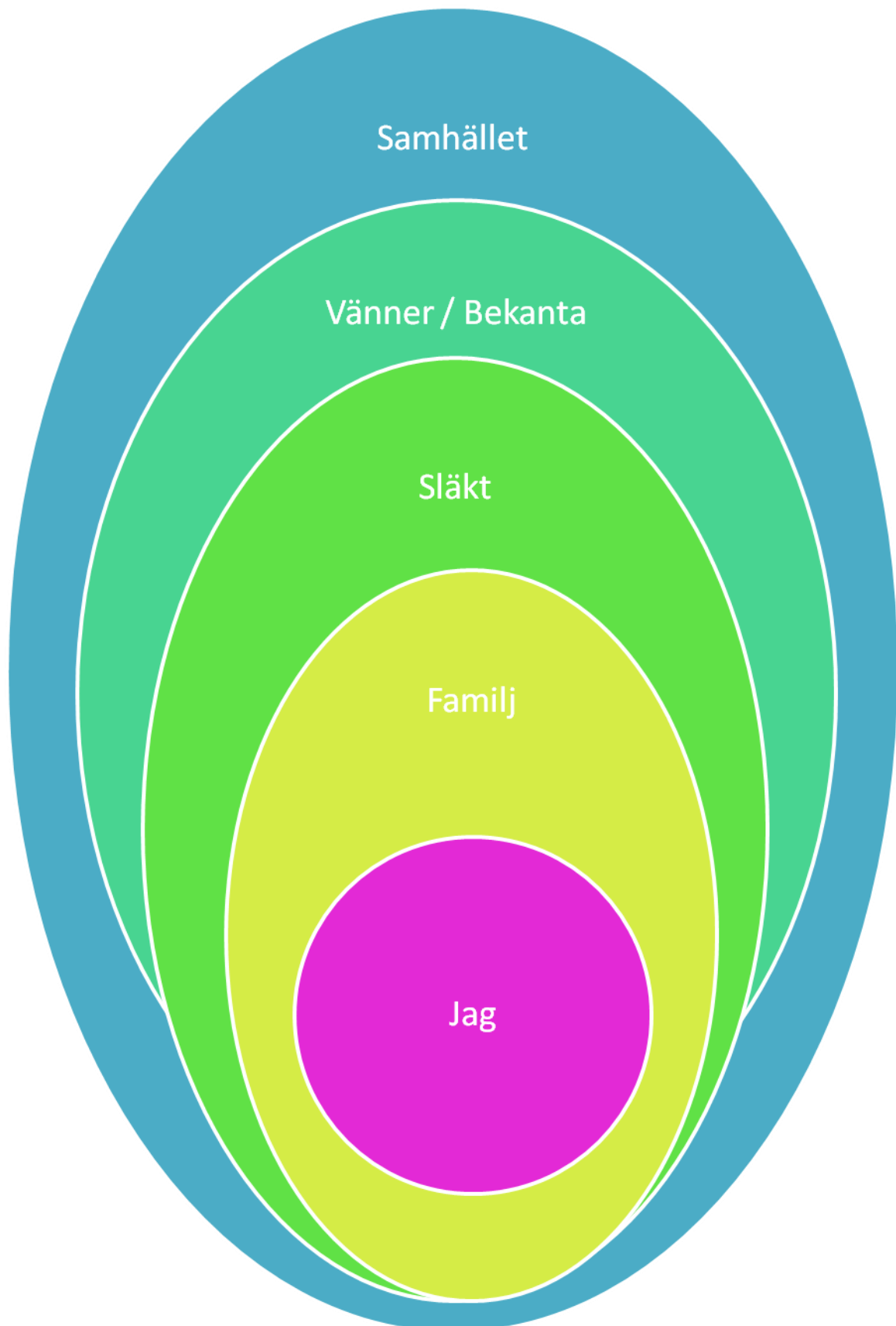

Bild 3: Nätverkskarta

Vilka räkningar betalar du idag? Vems namn står på avtalet?

Per månad   Mitt   Hans   Bådas

Bankkonto

Barn

- Dagis-/fritidsavgift
- Försäkring

Bil

- Bensin
- Försäkring
- Lån, räntor
- Parkering, abonnemang
- Skatt

Bostad

- Hemförsäkring
- Lån, räntor
- Månadsavgift/hyra

El, abonnemang och förbrukning

Kläder: H&M, Lindex, etc

Mat: Ica, Coop, Lidl, etc

Telefon & Internet

- Fast telefon, abonnemang/kostnad
- Internet, abonnemang/kostnad
- Mobil, abonnemang/månadsavgift

TV & tidningar

- Tidning, prenumeration
- Radio- och TV-avgift
- TV-kanal, abonnemang

Övriga försäkringar, t.ex.

- Djurförsäkring
- Fritidshusförsäkring

- Personförsäkring
- Produktförsäkringar

Övriga lån/krediter t.ex.

- Privatlån, ränta
- Kreditkort, ränta

Annat: .....

Lästips

För den som vill läsa mer följer här några litteraturtips:

- Motiverande samtal – MI: att hjälpa en människa till förändring på henne egna villkor (Tom Barth och Christina Näsholm)
- Jag kallade det aldrig för våldtäkt – att möta våldtagna kvinnor (Josefin Grände)
- I arbete med våldsutsatta kvinnor. Handbok för yrkesverksamma (Josefin Grände, Lisa Lundberg, Maria Eriksson)
- Svåra samtal – hur man pratar om det som betyder mest (Douglas Stone, Bruce Patton, Sheila Heen)
- MI metoden (fil dr, Anne H. Berman, leg psykolog, leg psykoterapeut, Beroendecentrum Stockholm - Karolinska Institutet, pdf format)
- MI metoden (Carina Bång och Jenny Lindström, 2006, pdf format)
- Förhållningssätt för barn som vuxit upp med våld och hot i familjen. En handbok i dramapedagogik. (Malin Jägstrand, 2010)

Länktips:

- Vad är mänskliga rättigheter? på lätt svenska från www.manskligarattigheter.se
- Socialtjänstlagen på olika språk och på lätt svenska från www.socialstyrelsen.se
- Jämställdhet, kvinnor och män i Sverige, på olika språk och på lätt svenska från: www.lansstyrelsen.se/halland
- Ungdomsstyrelsens hemsida. Där man bland annat kan ladda ner Broschyren: ”Får jag gifta mig med vem jag vill?” på somaliska, arabiska och dari. www.ungdomsstyrelsen.se
- ROKS: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. På organisationen hemsida kan man söka efter närmaste jour. www.roks.se

- SKR: Sveriges Kvinno - och Tjejjourers Riksförbund. På organisationen hemsida kan man söka efter närmaste jour. www.kvinnojouren.se
- Tjejjouren.se. En hemsida där Sveriges 60 tjejjourer samlas på ett och samma ställe. Organisationen har tagit fram ett nytt utbildningsmaterial som ska göra tjejjourerna bättre på att nå och stötta unga som lever med hedersnormer. www.tjejjouren.se
- Rättegångsskolans hemsida. En hemsida som i första hand riktar sig till brottsoffer som kallats till rättegång. På hemsidan finns utbildningsmaterial och film som visar hur en rättegång går till. www.rattegangsskolan.se
- Dina rättigheters hemsida. Där kan man bl a hitta tips på vad man bör tänka på inför en utlandsvistelse och vilka skyldigheter och möjligheter de svenska myndigheterna har. www.dinarattigheter.se
- Regeringskansliets hemsida. Under rubriken hedersbrott utomlands finns bra information till dig som riskerar att bli bortgift eller blir tvingad att stanna kvar i utlandet. www.regeringen.se
- Länk till Sveriges ambassader hemsida. Där finns kontaktuppgifter och adresser till svenska ambassader och konsulat utomlands. www.swedenabroad.com
- Länk till "Ny i Stockholm"s hemsida. Där finns mycket användbart material på flera språk. www.nyistockholm.se
- Länk till Sveriges kommuner och landstings hemsida. Där kan man hitta kontaktuppgifter till alla kommuner i Sverige. www.skl.se

Källor

Annerbäck, Eva-Maria, 2011, "Child Physical Abuse – Characteristics, Prevalence, Health and Risk-taking"

Enander, Viveca & Holmberg, Carin, 2004, "Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser"

Grände, Josefin, 2005, "Jag kallade det aldrig för våldtäkt – Att möta våldtagna kvinnor"

Grände, Josefin & Lundberg, Lisa & Eriksson, Maria, 2009, "I arbete med våldsutsatta kvinnor. Handbok för yrkesverksamma."

Wilén, Emma, 2010, "Barn som upplevt våld. En handbok för kvinnojourer"

Arbetsmaterial från Kvinnojouren Stina